

POSTANOWIENIE

Dnia 10 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z powództwa I. L.

przeciwko J. P.

o sprostowanie świadectwa pracy, wynagrodzenie za pracę, ekwiwalent za urlop wypoczynkowy, odszkodowanie za mobbing,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 10 maja 2018 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Ś.
z dnia 7 listopada 2016 r., sygn. akt VII Pa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ś. wyrokiem z dnia 7 listopada 2016 r. oddalił apelację I. L. od wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 14 czerwca 2016 r., mocą którego oddalono jej powództwo o sprostowanie świadectwa pracy, wynagrodzenie za pracę, ekwiwalent za urlop wypoczynkowy i odszkodowanie za mobbing.

W sprawie ustalono, że w dniu 1 października 2012 r. powódka podpisała z J. P. umowę zlecenia, której przedmiotem była pomoc w prowadzeniu firmy w okresie do dnia 31 grudnia 2012 r. za wynagrodzeniem 1.500 zł. Następnie, w dniu 2 stycznia 2013 r. strony podpisały umowę o pracę na okres próbny, a kolejne umowy na czas określony, do dnia 30 kwietnia 2015 r. Powódka została zatrudniona na stanowisku managera w wymiarze 1/3 etatu z wynagrodzeniem 600 zł. Stosunek pracy powódki uległ rozwiązaniu w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p.

Sąd Rejonowy na podstawie ustalonego stanu faktycznego uznał, że między stronami nie istniał stosunek pracy, bowiem strony wspólnie prowadziły działalność gospodarczą (I. L. prowadziła galerię). Za pracę nie otrzymywała wynagrodzenia, nie korzystała z innych przywilejów pracowniczych, takich jak urlop wypoczynkowy. Nigdy też nie zgłaszała roszczeń z tym związanych. Powódka miała pełnomocnictwo notarialne do reprezentowania firmy, które zostało odwołane w dniu 1 sierpnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w pełni zaaprobował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjął je za własne. Podzielił również wywody prawne zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, zmierzające do wniosku, że sporządzona przez strony umowa o pracę została zawarta dla pozoru w celu zapewnienia powódce tytułu do ubezpieczeń społecznych. Stąd jej ocena musi uwzględniać art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w W. wywiódł pełnomocnik powódki, zaskarżając go w całości, wskazując w podstawach skargi na naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 277 k.p.c. i art. 233 k.p.c. oraz przepisów prawa materialnego, to jest art. 52 § 1 k.p., art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Mając na uwadze powyższe, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazuje na istotne zagadnienie prawne, jak i potrzebę dokonania wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeśli zachodzi nieważność

postępowania lub jeśli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżąca jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzebę dokonania wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Przechodząc do oceny okoliczności mających uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej, w orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że istotne zagadnienie prawne powinno występować w rozpoznawanej sprawie; nie można rozpatrywać kwestii prawnej oderwanej od wyjaśnionego w sprawie stanu faktycznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2014 r., II UK 134/14, LEX nr 2008662). Podkreśla się przy tym, że istotne zagadnienie prawne jako przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie może sprowadzać się do zwykłej wykładni i stosowania prawa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 marca 2009 r., III UK 90/08, LEX nr 707909). Nadto, twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z 17 marca 2015 r., I PK 4/15, LEX nr 1661934).

Uwzględniając z jednej strony zarzuty i argumentację skarżącej, z drugiej - ustalony w sprawie stan faktyczny - zagadnienia sformułowane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie występują w sporze. Skarżąca istotne zagadnienia prawne sprowadza do trzech aspektów: ograniczenia jej praw procesowych przez oddalenie wszystkich wniosków dowodowych, uznania przez Sądy *a meriti* dowodu ze świadectwa pracy za nieważny i ocenę pozorności umowy o pracę przyjętą przez Sądy.

Odnośnie do dwóch pierwszych kwestii należy wskazać, że pozbawienie możliwości obrony swoich praw implikujące nieważność postępowania, nie może być rozciągane na przypadki nieprzeprowadzenia wnioskowanych dowodów i to niezależnie od tego, czy następuje to na skutek ich oddalenia przez sąd, w związku

z uznaniem, iż nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia istoty sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2015 r., II CSK 637/14, LEX nr 1813350), bądź w wyniku naruszenia przepisów procesowych, normujących zasady przeprowadzania postępowania dowodowego. Ustawodawca rozróżnił sytuację nieważności postępowania, w tym w postaci pozbawienia strony możliwości obrony swoich praw (art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c.) oraz przypadki nierozpoznania istoty sprawy (z reguły w razie pominięcia wniosków dowodowych z uwagi na przyjętą przez sąd koncepcję rozstrzygnięcia sprawy), względnie konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), które to wadliwości nie skutkują, jak w sprawie niniejszej, nieważnością postępowania.

Odnosząc się zaś do oceny pozorności umowy o pracę skarżąca w gruncie rzeczy kwestionuje ustalenia Sądów obu instancji, że strony umowy o pracę już w momencie składania oświadczeń woli nie miały zamiaru realizowania umowy w kształcie, jaki wynikał z jej postanowień. Ustalenie woli (celu, zamiaru) stron umowy w momencie jej zawierania stanowi element stanu faktycznego sprawy, którym Sąd Najwyższy jest związany w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c. Ustalenie treści umowy, a także wad oświadczenia woli, w tym pozorności, jest ustaleniem faktycznym i nie podlega kontroli kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, OSNAPiUS 1997 nr 11, poz. 201; z 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 79; z 10 września 1999 r., II UKN 7/99, OSNAPiUS 2000 nr 23, poz. 865; z 30 czerwca 2000 r., II UKN 614/99, OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 23; z 27 lipca 2000 r., IV CKN 91/00, LEX nr 52450; z 8 grudnia 2000 r., I CKN 1233/00, LEX nr 536988).

Zagadnienie pozorności, mające uzasadniać wniosek skarżącej o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie wymaga zaangażowania Sądu Najwyższego również z tej przyczyny, że istota pozorności czynności prawnej nie wzbudza kontrowersji w orzecznictwie. Była nadto wielokrotnie przedmiotem wykładni. Zgodnie z nią niezbędną przesłanką stwierdzenia pozorności czynności prawnej jest zgoda drugiej strony czynności prawnej na jej pozorny charakter. Brak zgody takiej osoby, czyli sytuacja, w której tylko jedna ze stron ma zamiar nadać swemu oświadczeniu walor pozorności i nie uzyskuje na to zgody drugiej strony (tzw. zastrzeżenie potajemne - *reservatio mentalis*), nie skutkuje pozornością

czynności prawnej. Czynność jest ważna i wywołuje zwykle skutki prawne, objęte treścią oświadczeń woli obu stron. (zob. Komentarz do art. 83 Kodeksu cywilnego pod red. A. Kidyby, Wolters Kluwer 2012). Stanowisko to znalazło również odzwierciedlenie w wyroku Sądu Najwyższego z 25 lutego 1998 r., II CKN 816/97 (LEX nr 56813), w którym Sąd ten stwierdził, że brak zamiaru wywołania skutków prawnych musi zostać przejawiony wobec drugiej strony czynności prawnej tak otwarcie, aby miała ona pełną świadomość co do pozorności złożonego wobec niej oświadczenia woli i co do rzeczywistej woli jej kontrahenta i w pełni się z tym zgadzała (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 lutego 2014 r., III PK 105/13, LEX nr 1644574).

Również zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, o tym, czy strony umowy pozostawały w stosunku pracy nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, wynikających z art. 22 § 1 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 26 lutego 2013 r., I UK 472/12, LEX nr 1356412; z 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783). Treść oświadczeń woli złożonych przez strony przy zawieraniu umowy o pracę nie ma więc rozstrzygającego znaczenia dla kwalifikacji danego stosunku prawnego jako stosunku pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 17 maja 2016 r., I PK 139/15, LEX nr 2057610; z 26 lutego 2013 r., I UK 472/12, LEX nr 1356412). Istotne jest, aby stosunek pracy zrealizował się przez wykonywanie zatrudnienia o cechach pracowniczych. Zasadnicze znaczenie w procesie sądowego badania, czy dany stosunek prawny jest stosunkiem pracy, ma ustalenie faktyczne, czy praca wykonywana w ramach badanego stosunku prawnego, rzeczywiście ma cechy wymienione w art. 22 § 1 k.p. W tym celu bada się okoliczności i warunki, w jakich dana osoba wykonuje czynności na rzecz innego podmiotu prawa i dopiero w wyniku tego badania (poczynienia stosownych ustaleń) rozstrzyga się, czy czynności te świadczono są w warunkach wskazujących na stosunek pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2016 r., II UK 517/15, LEX nr 2191456). Sąd Okręgowy ustalił, że obie strony zawierając umowę o pracę z góry przyjęły, iż powódka w rzeczywistości będzie prowadziła działalność gospodarczą o czym świadczy przede wszystkim treść udzielonego jej przez pozwanego

pełnomocnictwa notarialnego z dnia 18 maja 2009 r., upoważniającego ją do reprezentowania firmy pozwanego we wszystkich kontaktach urzędowych oraz zaciągania wszelkiego rodzaju zobowiązań. Jednocześnie powódka nie otrzymywała wynagrodzenia przez cały okres świadczenia pracy (prowadzonej działalności).

Umowa o pracę jest zawarta dla pozorów i nie może w związku z tym stanowić tytułu do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy w tym charakterze, a osoba określona jako pracodawca nie będzie korzystać z jej pracy, czyli gdy strony z góry zakładają, że nie będą realizowały swoich praw i obowiązków wypełniających treść stosunku pracy. Pozorne zawarcie umowy o pracę (art. 83 § 1 k.c.), nie wiąże się ze świadczeniem pracy w tym sensie, że zatrudnienie w ogóle nie jest wykonywane („pracownik” w ogóle nie świadczy pracy), bądź jest wykonywane na innej podstawie niż umowa o pracę (w szczególności na podstawie umowy prawa cywilnego), bądź jest wyłącznie pozorowane (jakieś czynności faktyczne są przez „pracownika” wykonywane, ale nie rodzą one skutku w postaci istnienia stosunku pracy; por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 maja 2006 r., III UK 32/06, LEX nr 957422).

Odnosnie do drugiej przesłanki wskazującej na potrzebę dokonania wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, należy podkreślić, że uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powinna przedstawić argumentację jurydyczną pozwalającą przyjąć, że w sprawie rzeczywiście występuje przywołana w nim przesłanka (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 684/14, LEX nr 1678061). Skarżąca tego nie czyni. Innymi słowy odwołanie się do przesłanki istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa (którego skarżąca nie przywołuje), mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które

należy przytoczyć.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.